

1

Mugo was gespannen. Hij lag op zijn rug en keek naar de zoldering. Uit het dak van varens en gras staken beroete plukken die allemaal naar zijn hart wezen. Een heldere waterdruppel hing vervaarlijk boven hem. De druppel werd dikker, absorbeerde roet, werd smeriger. Toen begon die naar hem toe te bewegen. Hij probeerde zijn ogen te sluiten; ze wilden niet dicht. Hij probeerde zijn hoofd te bewegen; het zat aan het bed vastgeketend. De druppel werd groter en groter en kwam steeds dichterbij zijn ogen. Hij wilde zijn handen voor zijn ogen slaan, maar zijn armen, zijn benen – alles weigerde dienst. Wanhopig verzamelde hij zijn krachten en werd wakker. Hij lag onder de deken, nog steeds ongemakkelijk, net als in zijn droom bang dat een druppel koud water zijn ogen ineens zou doorboren. De deken was ruw en versleten; de harde haartjes prikten in zijn gezicht, in zijn nek, in alle lichaamsdelen die niet met kleding bedekt waren. Hij wist nog niet of hij nu al zou opstaan of later; het bed was warm en de zon nog niet op. De dageraad drong via spleten in de wanden de hut binnen. Mugo deed een spelletje dat hij altijd speelde als hij 's nachts of heel vroeg in de ochtend wakker werd. In volmaakte duisternis of schemering verliezen voorwerpen hun contouren en versmelten ze met elkaar. Bij zijn spel ging het erom de verschillende objecten in de kamer van elkaar te onderscheiden. Maar vanochtend kon Mugo zich moeilijk concentreren. Hij wist dat het maar een droom was geweest: toch huiverde hij nog steeds bij het idee dat die koude druppel in zijn ogen zou vallen. Eén, twee, drie – hij trok de deken van zich af. Hij waste zijn gezicht en maakte vuur. In een hoek tussen het

kookgerei vond hij wat maismeel in een zakje. Hij strooide het in een pan en zette die op het vuur, voegde water toe en roerde met een houten lepel. Hij at 's ochtends graag pap, al moest hij daarbij altijd terugdenken aan de ongerepte pap van tijdens zijn gevangenschap. De tijd sleept zich voort, dacht Mugo, alles herhaalt zich, de dag die vóór hem lag zou precies hetzelfde zijn als de vorige en die daarvoor.

Hij pakte een hak en een machete om het dagelijkse patroon te hervatten waarin zijn leven sinds zijn terugkeer uit Maguita, zijn laatste strafkamp, was verzand. Zijn nieuwe strook *shamba** lag aan de andere kant van Thabai, en om die te bereiken moest hij eerst de stoffige dorpsstraten door. En zoals altijd kwam hij erachter dat sommige vrouwen nog eerder waren opgestaan dan hij, dat sommige al terugkwamen van de rivier met hun smalle ruggen gebogen onder de watervaten, op tijd om thee of pap voor hun mannen en kinderen te maken. Inmiddels was de zon op: schaduwen van bomen, hutten en mensen vielen uitgerekt en dun op de grond.

‘Hoe gaat het vanochtend met jou?’ riep Warui, die uit een hut tevoorschijn kwam.

‘Goed.’ En Mugo zou zoals gewoonlijk zijn doorgelopen, maar het leek of Warui zin had in een praatje.

‘Ga je de aarde zo vroeg al te lijf?’

‘Ja.’

‘Goed zo. Je moet beginnen als de grond nog zacht is. Als de zon ziet dat je al bezig bent, kan hij niet tegen je op. Maar als hij eerder op je *shamba* is dan jij – tja.’

Warui, een van de dorpsoudsten, had een nieuwe deken omgeslagen waar zijn gerimpelde gezicht, de grijze plukken haar op zijn hoofd en zijn spitse kin tegen afstaken. Van hem had Mugo de lap grond gekregen om wat voedsel te verbouwen. Zijn eigen veldje was tijdens zijn gevangenschap onteigend. Warui kletste

* Zie de Woordenlijst achterin.

graag, maar tegenwoordig eerbiedigde hij Mugo's zwijgzaamheid meestal. Vandaag bekeek hij hem met hernieuwde belangstelling, nieuwsgierigheid zelfs.

'Zoals Kenyatta zegt,' vervolgde hij, 'zijn dit de dagen van *Uhuru na Kazi**.' Hij wachtte even en spuugde in de haag. Mugo stond er ongemakkelijk bij.

'En is je hut al klaar voor Uhuru?' vroeg Warui toen.

'O, jawel hoor,' zei Mugo, en hij verontschuldigde zich. Terwijl hij verder door het dorp liep probeerde hij te bedenken wat Warui met die vraag kon hebben bedoeld.

Thabai was een groot dorp. Het was ontstaan door de gedwongen samenvoeging van de bevolking van een aantal bergkammen: Thabai, Kamandura, Kihingo en een gedeelte van Weru. Nu, in 1963, was het nog niet veel veranderd sinds die dag in 1955 toen de strodaken en lemen muren haastig in elkaar waren gezet, terwijl het zwaard van de witte man vervaarlijk boven de nekken van de mensen hing om ze te beschermen tegen hun broeders in het bos. Sommige hutten waren ingestort, een paar waren afgebroken. Toch zag het dorp er nog steeds ordelijk uit; van een afstandje leek het een reusachtige stromassa vanwaaruit rook naar de hemel opsteeg alsof er een brandoffer werd gebracht.

Mugo liep met licht gebogen hoofd, hij keek naar de grond alsof hij uit gêne niet rond wilde kijken. Hij speelde het gesprekje met Warui opnieuw af in zijn hoofd, toen hij ineens zijn naam hoorde. Hij schrok op, bleef staan en staaarde naar Githua, die op krukken naar hem toe kwam strompelen. Bij Mugo aangekomen ging hij in de houding staan, nam zijn gescheurde hoed af en riep: 'Ik groet u, in naam van de vrijheid van de zwarte!' Daarna maakte hij een paar overdreven onderdanige buigingen.

'Gaat... gaat het goed met je?' vroeg Mugo, die niet wist hoe hij moest reageren. Inmiddels hadden er zich een paar kinderen verzameld die om Githua's capriolen stonden te lachen. Githua gaf niet direct antwoord. Zijn overhemd was gescheurd, de kraag

glom zwart van het vuil. Zijn linkerbroekspijp was omgevouwen en dichtgespeld om de stomp te bedekken. Nogal onverwacht greep hij Mugo's hand.

'Hoe gaat het met je, vriend! Hoe gaat het, vriend! Goed om te zien dat je al zo vroeg naar de shamba gaat. Uhuru na Kazi, haha! Ook op zondag. Vóór de Noodtoestand was ik ook zo, dat mag je best weten; vóór de witte man me dit met zijn kogels aandeed kon ik ook met beide handen werken, vriend. En als ik jouw werklust zie, danst mijn hart van vreugde. Uhuru na Kazi. Wees gegroet, chef.'

Mugo probeerde zijn hand terug te trekken. Zijn hart bonkte en hij vond geen woorden. Het gelach van de kinderen maakte hem nog onrustiger. Ineens veranderde Githua van toon.

'De Noodtoestand heeft ons gebroken,' zei hij met een stem waar tranen in doorklonken; toen nam hij plotseling afscheid. Mugo haastte zich voort, zich bewust van de blik van de ander in zijn rug. Drie vrouwen die terugkwamen van de rivier bleven staan toen ze hem zagen. Een van hen riep iets, maar Mugo gaf geen antwoord en keek ze niet aan. Achter hem dwarrelde stof op, zoals bij iemand op de vlucht. En onder het lopen stelde hij zichzelf de ene vraag na de andere: wat is er aan de hand vandaag? Waarom is iedereen ineens zo in mij geïnteresseerd? Zit er stront aan mijn benen?

Algauw kwam hij bij het einde van de hoofdstraat, waar de oude vrouw woonde. Niemand wist hoe oud ze precies was, ze was er altijd geweest; een vertrouwd onderdeel van zowel het oude als het nieuwe dorp. In het oude dorp woonde ze met haar enige kind, een doofstomme jongen. Gitogo, want zo heette hij, sprak met zijn handen, waarbij hij vaak dierlijke keelklanken uitstootte. Hij was knap en gespierd, en een populaire verschijning in het vroegere handelscentrum van Rung'ei, waar de jongemannen de dagen vulden met kletsen. Af en toe deden ze een klusje voor een winkelier en dan verdienden ze wat kleingeld 'voor in de zak, om de broek warm te houden', zoals sommigen van hen zorge-

loos zeiden. Lachend merkten ze op dat die munten op termijn anderen (man! hun hele familie) zouden aantrekken.

Gitogo werkte in eethuizen en vleeswinkels en sjouwde vaak de zware vrachten waar anderen zich niet aan waagden. Hij liet zijn welgevormde spieren graag rollen. In Rung'ei en Thabai werd gefluisterd dat heel wat jonge vrouwen het gewicht van die ledematen op zich hadden gevoeld. 's Avonds kocht Gitogo eten – een pond suiker of een pond vlees – dat hij mee naar huis nam, naar zijn moeder, die dan straalde zodat haar gezicht er ondanks alle rimpels heel jong uitzag. Wat een zoon, wat een man, zeiden de mensen, ontroerd door de liefde van die doofstomme jongen voor zijn moeder.

Op een dag merkten de bewoners van Thabai en Rung'ei bij het opstaan dat ze waren omsingeld door zwarte en witte soldaten met geweren, en tanks die voor het laatst op de weg waren gezien tijdens Churchills oorlog tegen Hitler. Het buskruit walmde in de lucht, mensen grepen naar hun maag. Sommige mannen verstopten zich in kakhuisjes, andere zochten dekking in winkels, tussen de zakken suiker en bonen. Weer andere probeerden het dorp te ontvluchten richting het bos, maar die kwamen erachter dat alle wegen naar de vrijheid waren afgesloten. De mensen werden op het marktplein bijeengedreven en gefouilleerd. Gitogo rende naar een winkel, sprong over de toonbank en belandde bijna boven op de winkelier, die weggedoken tussen de lege zakken zat. Hij gebaarde druk, maakte niet-begrijpende geluiden, keek schichtig om zich heen en wees naar de soldaten. De winkelier keek Gitogo angstig en versuft aan. Ineens moest Gitogo aan zijn oude moeder denken die alleen in de hut was. Hij zag bloedige, verschrikkelijke wandaden voor zich, tot in de gruwelijkste details. Hij rende door de achterdeur naar buiten en sprong over een hek de velden in, volledig overstuurd door het gevaar waarvan zijn moeder was blootgesteld. Naar huis, haast, moeder: de beelden flitsten door zijn hoofd. Hij zou haar beschermen met niets anders dan zijn spieren. Hij zag niet dat er in een bosje

een witte man in een safari-jasje verscholen lag. ‘Halt!’ riep hij. Gitogo bleef rennen. Iets raakte hem in de rug. Hij gooide zijn armen in de lucht. Hij viel op zijn buik. Kennelijk had de kogel zijn hart geraakt. De soldaat kwam uit zijn schuilplaats. Weer een Mau Mau-terrorist minder.

Toen de oude vrouw het nieuws hoorde, zei ze alleen: ‘Mijn god.’ Volgens de aanwezigen hilde ze niet. Vroeg ze niet eens hoe haar zoon aan zijn einde was gekomen.

Toen Mugo terug was uit het strafkamp, had hij de oude vrouw meermalen buiten haar hut gezien. En iedere keer voelde hij zich ongemakkelijk, alsof ze hem herkende. Ze had een klein gezicht, doorgroefd met rimpels. Haar ogen waren klein. Soms lag er een twinkeling in, de rest van de tijd leken ze dood. Ze droeg kralen om haar ellebogen, koperen kettingen om haar hals en tinnen sieraden in de vorm van schelpjes om haar enkels. Als ze bewoog, rinkelde ze als een geit met een bel. Maar het waren vooral haar ogen die Mugo in verwarring brachten. Hij voelde zich altijd naakt, betrappt. Op een dag sprak hij haar aan. Ze keek hem alleen kort aan en keerde zich toen om. Het voelde als een afwijzing, maar tegelijk riep haar eenzaamheid medelijden in hem op. Hij wilde haar helpen. Die gedachte gaf hem een warm gevoel. In een winkel in Kabui kocht hij wat suiker, maismeel en een bos brandhout. Die avond ging hij naar de hut van de vrouw. Het was er donker. De kamer was leeg en door de grote gaten in de wanden floot een koude wind naar binnen. Ze lag op de grond bij de vuurplaats te slapen. Mugo herinnerde zich dat hij in de hut van zijn tante ook op de vloer had geslapen, en dat hij de vuurplaats met de geiten en schapen deelde. Vaak kroop hij om warm te blijven tegen de geiten aan. ’s Ochtends zaten zijn gezicht en kleding dan onder de as en waren zijn handen en voeten besmeurd met geitenkeutels. Uiteindelijk was hij immuun geworden voor de geitengeur. Terwijl Mugo aan al die dingen terugdacht, voelde hij dat de vrouw hem aankeek met een glimp van herkenning in haar ogen. Ineens begon hij te ril-

len bij het idee dat de vrouw hem zou aanraken. Vol afgrijzende hij naar buiten. Misschien was het contact met deze oude vrouw een speling van het lot.

Vandaag speelde die gedachte hem continu door het hoofd, terwijl hij opnieuw de aandrang voelde haar hut in te lopen en een gesprek te beginnen. Er was iets wat hen met elkaar verbond: misschien het feit dat ze allebei alleen woonden. Bij de deur aarzelde hij; zijn vastberadenheid werd minder en verdween, en hij maakte zich snel uit de voeten, bang dat ze hem krankzinnig lachend terug zou roepen.

Op de shamba voelde hij zich leeg. Er stonden geen gewassen op het land en met de verdorde planten – *gakaraku*, *micege*, *mi-kengeria*, *bangi* – en de zon lag het land er dof en ongezond bij. De hak leek zwaarder dan gewoonlijk; het deel van de hak dat hij nog moest bewerken leek te groot voor zijn onwillige spieren. Hij spitte wat in de aarde, en toen hij voelde dat hij moest plassen liep hij naar de haag bij het pad; waarom hadden Warui, Githua en die vrouwen zo tegen hem gedaan? Hij ontdekte dat zijn blaas hem in de maling had genomen. Er vielen een paar druppels die hij bekeek alsof hij ze stuk voor stuk fascinerend vond. Twee langslopende jonge vrouwen, gekleed om naar de kerk te gaan, zagen een grote man met zijn ding in zijn hand en giechelden. Mugo voelde zich belachelijk en sleepte zich terug naar zijn arbeid.

Hij hief de hak en liet hem in de aarde vallen, tilde hem op en bracht hem weer omlaag. De grond was zacht, alsof er vlak onder het oppervlak mollentunnels zaten. Hij hoorde de grond droog en hol inzakken. Het stof kwam in zijn ogen, kapselde hem in, ging in zijn haar en kleding zitten. Er kwam een stofje in zijn linkeroog. Geërgerd liet hij de hak vallen en wreef in zijn pijnlijke oog terwijl er uit beide ogen water liep. Hij ging zitten: waar was de verrukking gebleven die hij voor de Noodtoestand altijd voor de grond had gevoeld?

Mugo's vader en moeder waren arm gestorven en hij, een enig

kind, was aan de zorgen van een verre tante toevertrouwd. Wai-therero was een weduwe met zes getrouwde dochters. Wanneer ze dronken thuiskwam, bracht ze dat Mugo steevast in herinnering.

‘Dat vrouwengebroed,’ zei ze, terwijl ze haar tandeloze tandvlees ontblootte; ze keek Mugo fel aan alsof hij met God tegen haar samenspande. ‘Ze komen me nooit opzoeken – wat zit je nu te lachen? – hoeveel is jouw pik dan waard? God, wat hebben ze me een ondankbare hond gegeven. Als ik er niet was, was je achter je vader aan het graf in gerold. Hou op met lachen en denk daaraan.’

Een andere keer klaagde ze dat ze geld kwijt was.

‘Ik heb niks gestolen,’ zei Mugo terugdeinzend.

‘Er is hier niemand buiten ons, en ik kan het niet gestolen hebben. Wie dus wel?’

‘Ik ben geen dief!’

‘Wou je zeggen dat ik lieg? Het geld was hier, je hebt het me zelf onder die paal zien begraven. Kijk hem nou, hij verstoopt zich tussen de geiten.’

Ze was een kleine vrouw die altijd klaagde dat men het op haar had gemunt; dat er gebroken flessen en kikkers in haar maag waren gestopt; dat haar eten en drinken werd vergiftigd.

En toch ging ze altijd naar buiten op zoek naar meer bier. Ze zeurde de mannen van de *rika** van haar echtgenoot net zo lang aan de kop tot ze haar iets te drinken gaven. Op een dag kwam ze stomdronken thuis.

‘Die Warui kan het niet uitstaan dat ik eet en adem... die achterbakse... glimlach... net zo’n gluiperd... zelfde hoestje... als jij... jij... ga maar naar hem toe...’

En ze probeerde Warui’s hoest na te doen, maar ze kromp ineen en viel; al haar bier, al haar smerigheid belandde op de vloer. Mugo verschool zich angstig tussen de geiten; hij hoopte dat ze dood was. De volgende ochtend dwong ze hem aarde over haar vuiligheid te gooien. De scherpe geur sloeg hem in het gezicht. Het was zo weerzinwekkend dat hij niets kon uitbrengen, niet

kon huilen. De wereld had het op hem voorzien, eerst had die hem zijn vader en moeder afgenomen, toen had die hem afhankelijk gemaakt van een oud secreet.

Hoe zwakker ze werd, hoe dieper ze hem haatte. Iedere keer dat hij iets deed of maakte, bespote ze hem. En dus werd Mugo achtervolgd door het beeld van zijn eigen ontoereikendheid. Ze wist hoe ze hem kon raken, stelde vragen over zijn kleding, gezicht of handen waarmee ze zijn laatste restje eigenwaarde wegvaagde. Hij deed alsof haar oordeel hem niet interesseerde, maar hoe kon hij blind blijven voor haar blikken en haar lachjes?

Het enige wat hij nog wilde was zijn tante vermoorden.

Op een avond had die krankzinnige gedachte hem geheel in zijn greep. Hij kookte vanbinnen. Waitherero was nuchter die avond. Hij zou het niet met een bijl of machete doen. Hij zou haar nek omklemmen en haar met blote handen wurgen. Geef me kracht, God, geef me kracht. Hij zag hoe ze zich verzette als een vlieg in de poten van een spin; hij kon haar smeekbeden en verstikte gekreun horen. Hij zou nog harder drukken, haar laten voelen hoe sterk zijn mannenhanden waren. Het bloed stroomde naar zijn vingertoppen, hij kreeg geen lucht, geheel in de greep van de moed en onverschrokkenheid van zijn daad.

‘Wat zit je nou naar me te kijken?’ vroeg Waitherero met een raspende lach. ‘Ik heb altijd al gezegd dat je een mafketel bent, jij zou je eigen moeder nog vermoorden. Niet dan?’

Hij kromp ineen. Haar blik in zijn ziel deed hem pijn.

Waitherero overleed onverwacht door drank en ouderdom. Voor het eerst sinds hun huwelijk kwamen haar dochters naar de hut; ze deden of ze Mugo niet zagen en begroeven haar zonder vragen te stellen of tranen te laten. Daarna gingen ze weer naar huis. En vreemd genoeg miste Mugo zijn tante. Wie kon hij nu nog familie noemen? Hij wilde dat iemand, wie dan ook, hem iets zou aandoen of juist zou helpen vanwege hun verwantschap. Het maakte niet uit wie, zolang hij maar niet alleen was en geen buitenstaander hoefde te zijn.

Hij stortte zich op de landbouw. Hij wilde ploeteren en zweten, erkenning van de samenleving afdwingen door succesvol en rijk te worden. En dus bood het hem troost om de aarde om te spitten, zaden te planten, te zien hoe de groene bladeren opschoten en door de grond heen braken, de planten te verzorgen tot ze volgroeid waren en ze dan te oogsten – al die dingen maakten deel uit van de wereld die hij voor zichzelf had geschapen en die de achtergrond was waartegen zijn dromen naar de hemel opstegen. En toen kwam Kihika in zijn leven.

Mugo ging vroeger naar huis dan gewoonlijk. Hij had niet veel gewerkt maar hij was moe. Hij liep als een man die weet dat hij gevolgd of in de gaten gehouden wordt, maar die dat niet wil laten merken en zich daarom net zo beweegt en gedraagt als anders. 's Avonds hoorde hij voetstappen buiten. Wie zou hem nou komen opzoeken? Hij deed open. En ineens kookte het brouwsel van alle emoties van die dag in tot angst en vijandigheid. Warui, de dorpsoudste, was de leider van het groepje. Naast hem stond Wambui, een van de vrouwen van bij de rivier. Nu glimlachte ze, waarbij een rij ontbrekende tanden in haar onderkaak ontbloot werd. De derde man was Gikonyo, die met de zus van Kihika was getrouwd.

'Kom binnen,' zei hij met een stem waar duidelijk ongerustheid in doorklonk. Hij verontschuldigde zich om zijn behoefte te gaan doen. Gewoon wegrennen voor die mensen... het kan me niet meer schelen... het kan me niet meer schelen. Hij ging het kakhuisje binnen en liet zijn broek op zijn knieën zakken; zijn gedachten zoemden rond flitsen van de bezoekers in zijn hut. Meer dan eens probeerde hij er iets uit te persen, de stinkende kuil in. Toen dat niet lukte trok hij zijn broek weer op; toch voelde hij zich beter nu hij het geprobeerd had. Hij ging terug naar de bezoekers en bedacht nu pas dat hij ze nog niet had verwelkomd.

'Wij zijn slechts stemmen die de Partij naar je toe heeft ge-

zonden,' zei Gikonyo toen Mugo iedereen de hand had geschud.

'De Partij?'

'De Beweging!' fluisterden Wambui en Warui gelijktijdig.